

NEW YORK TIMES -BESTSELLER

VEDETÖN
MAA
TÉA
OBREHT

WSOY

Ylistetty uutuus **Tiikerin vaimon** kirjoittajalta

Téa Obreht

VEDETÖN
MAA

SUOMENTANUT IRMELI RUUSKA

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Vedetön maa on historiallinen romaani. Lukuun ottamatta yleisesti tunnettuja todellisia ihmisiä, tapahtumia ja paikkoja, jotka tarinassa esiintyvät, kaikki nimet, henkilöt ja tapahtumat ovat kirjailijan mielikuvituksen tuotetta tai niitä on käytetty fiktiivisesti. Kaikki yhtenevyydet nykyisten tapahtumien, paikkojen tai elävien ihmisten kanssa ovat puhdasta sattumaa.

Englanninkielinen alkuteos

Inland

© Téa Obreht 2019

All rights reserved.

Published by arrangement with Lennart Sane Agency AB

Suomenkielinen laitos © Irmeli Ruuska ja WSOY 2020

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ISBN 978-951-0-39108-2

PAINETTU EU:SSA

*Äidilleni Majalle
ja hänen äidilleen Zahidalle*

*Aika ei muutu,
eivätkä ajat.
Vain asiat ajassa muuttuvat,
se, mihin uskot, ja se, mihin et.*

JAMES GALVIN, »Belief»

MISSOURIJOKI

KUN NE MIEHET ratsastivat viime yönä kahluupaikalle, luulin että loppumme oli koittanut. Sinäkin varmaan ymmärrät, miten lähellä he olivat: heidän hajunsa, heidän suitsiensa laulu, heidän hevostensa silmänvalkuaisten välke. Entiseen tapaasi sinä yritit – vaikka olet sokea ja vaikka reiteesi on uponnut luoti – nousta pystyyn ja kohdata heidät. Ehkä minun olisi pitänyt sallia se. Ehkä silloin olisi välttytty siltä, mitä tänä iltana tapahtui, eikä tytölle olisi käynyt pahasti. Mutta mistäpä minä olisin tieninyt? En ollut varautunut siihen, en voinut uskoa kohtaloamme, ja lopulta saatoin vain seurata, kuinka he ylittivät joen ja ratsastivat kuutamossa ylös töyrästä, pois luotamme. Ja eikö ollutkin oikein odottaa – vaikka vain vanhasta tottumuksesta? Tiesin, että pyrkisit vielä pakoon. Pyrit yhä, samoin minä, niin kuin olen pyrkinyt koko ikäni – jo kauan ennen kuin osuimme yksiiin, jo silloin, kun aloin tulla tietoiseksi itsestäni, kuusivuotiaana, kun olin jo pakomatalla, aaltojen keinuttamana isäni vieressä punkassa veden sihistessä kaikkialla ympärillä laivan runkoa vasten. Silloin pakenija oli isäni, vaikka en tiedäkään, mitä hän pakeni. Hän oli laiha, luulisin. Ehkä nuorikin. Kenties seppä tai joku muu raskaan työn tekijä, joka ei saanut eläessään levätä yhtä paljon kuin tuon kuukauden keinahattelun aikana, jolloin yö ja päivä eivät erottuneet toisistaan eikä maailmaan mahtunut muuta kuin jostain yläpuoleltamme pimeästä kuuluva köysien ja taljojen natina. *Sine*, niin hän minua kutsui, ja myös jollain muulla nimellä, jota olen koko

elämäni ajan yrittänyt palauttaa mieleeni. Merimatkasta muistan parhaiten vaahtovanat ja suolan tuoksun. Ja tietysti vainajat, jotka oli asetettu valkoisissa käärinliinoissaan vierekkäin laivan peräosaan.

Löysimme kortteerin sataman liepeiltä. Huoneemme ikkunasta näkyi pyykkinaruja, jotka kulkivat ikkunasta toiseen viriteltyinä, kunnes katosivat alhaalla olevan pesulan höyryyn. Nukuimme samalla patjalla ja käänsimme selkämme huoneen toisella puolella majailevalle mielipuolelle, yritimme olla huomaamatta, miten hän kävi päivä päivältä sekavammaksi. Joku rääkyi aina käytävässä. Joku, joka oli jäänyt maailmojen väliin. Makasin kyljelläni ja pidin kiinni isän takinliepeestä tuntien, miten täit mönkivät hiuksissani.

Isäni oli sikeäunisempi kuin vielä kukaan, jonka olen tuntenut. Kai se johtui satamatyöstä. Hän näytti muurahaiselta rehkiessään joka päivä jonkin pakkauslaatikon tai köysivyvähden kimpussa. Töistä päästyään hän tarttui minua kädestä ja antoi lähtijöiden virran kuljettaa meidät pois satamalaitureilta, läpikulkuväylää myöten sinne, missä terästelineet kohosivat. Ne olivat isälle ihme, hän kun suhtautui uteliaasti maailman menoon. Hänellä oli hyvä muisti, alituinen hammassärky ja sammumaton viha turkkilaisia kohtaan, viha, joka tuppasi roihahtamaan aina kun hän joi teetä samanmielisten miesten kanssa. Mutta jos joku serbi tai madjaari alkoi paasata Stambulin rautanyrkistä, tapahtui kummia: isä, joka oli niin leppymätön omassa vihassaan, alkoi äkkiä vetistellä. *Enpä tiedä, efendi, hän sanoi. Ovatko asiiasi sitten paremmin nyt? Onko täällä parempi? Ali-paša Rizvanbegović oli tyranni – mutta ei suinkaan pahimmasta päästä! Ainakin meidän maamme oli kaunis. Ainakin meillä oli oma koti.* Sitten hän muisteli haikeasti poikavuosiensa kotikylää: kivitalojen rykelmää, jota halkova joki oli niin vihreä, ettei hänellä ollut sopivaa sanaa sen kuvaamiseksi

uudella kielellä, vaan hänen täytyi sanoa se vanhalla, niin että se jäi ikuisiksi ajoiksi meidän kahden väliseksi salaisuudeksi. Antaisin mitä tahansa, jos muistaisin sen sanan nyt. Päähäni ei mahtunut, miksi hän oli lähtenyt sellaisesta kylästä tänne löyhkäävään satamaan, joka osoittautui paikaksi, missä kämmenet pystyssä rukoileminen ja sellainen nimi kuin Hadziosman Djurić erehdyttivät niin usein ihmiset luulemaan häntä turkkilaiseksi, että hän luopui molemmista. Jonkin aikaa isä taisi nimittää itseään Hodge-*man Druryksi* – mutta tuli haudatuksi »Hodge Luriena», mihin vuokraemäntämme lopulta päätyi arvailtuaan hänen nimensä konsonanttiryvästä, kun ruumisvaunut tulivat hakemaan vainajaa.

Muistan, että patjamme oli tahriintunut. Seisoin portailla katselemassa, kun ajuri lastasi isän vaunuihinsa. Kun he ajoivat pois, vuokraemäntä laski kätensä päälaelleeni ja antoi minun jäädä. Illan rankkasade oli lakannut, ja auringonlasku punasi kadun. Näytti kuin hevoset olisivat tulella. Sen jälkeen isä ei tullut enää luokseni, ei vesissä eikä edes unissa.

Vuokraemäntä rukoili ilta illan perään seinälle ripustetun ristin edessä. Hänen armostaan sain kovaa leipää ja vielä kovemman patjan. Vastineeksi aloin rukoilla kämmenet vastakkain ja autoin häntä hoitamaan kortteeripaikkaa. Ravasin portaissa rahdaten ämpärissä saippuavettä, jahtasin rottia, ahtauduin ylös savupiipuihin. Joskus joku varjoissa lymyävä tuijottelija syöksähti minua kohti. Olin pelkkää luuta ja nahkaa, mutta niin peloton, että uskalsin potkaista portaikossa nukkuvia juoppoja, joten he oppivat jättämään minut rauhaan. Tuli taas kesä, taas uusi kulkutauti, ja ajuri kävi uudestaan mustine hevosineen. Kerran toisensa perään. Talon portinpieleen ilmaantui jokin tuherrus. *Osaatko lukea tuon?* vuokraemäntä kysyi minulta. *Siinä lukee »tautitalo» – ymmärrätkö, mitä »tautitalo» tarkoittaa?* Nähtävästi se tarkoitti tyhjiä huoneita, tyhjää kukkaroa, tyhjää vatsaa meille kummallekin.

Kun ajuri tuli seuraavan kerran, vuokraemäntä passitti minut hänen mukaansa. Seisoi vain ja tuijotti kolikkoa, jonka ajuri painoi hänen kouraansa.

Majailin ajurin tallissa vuoden. Hän oli siistein mies, jonka olen ikinä tuntenut. Ei saanut unta, jos talo ei ollut tiptop ja tohvelit vierekkäin sängyn alla. Ainoa, mikä ei ollut siististi rivissä, oli yläleuan torahammas, ja se sai hänet näyttämään kesyrotalta. Kiertelimme yhdessä Bleecker Streetin murjuissa ja lutikkaluolissa keräilemässä vainajia: asukkaita, jotka olivat kuolleet nukkuessaan tai joilta vieruskaveri oli viiltänyt kurkun auki. Joskus vainaja oli yhä lakanalla peitettynä omassa sängyssään, kun saavuimme paikalle. Mutta yhtä usein löysimme ruumiin matkarakkuun taiteltuna tai lattialankkujen alle sullottuna. Ne, joilla oli rahaa ja omaisia, me veimme hautausurakoitsijalle. Nimettömät kyöräsimme keskikaupungin sairaaloihin ja kuljetimme sisään takaovesta, niin että heidät voitiin panna pöydälle, ja valvojaisia pitivät ympärillä seisovat nuoret miehet. Kuolleen sisälmykset olivat esillä. Valkeat luut keitettyinä.

Hiljaisina aikoina jouduimme kaivamaan heitä kirkkomaalta. Kaksi taalaa portinvartijalle, jotta hän kääntäisi katseensa muualle, kun kävelimme ristien seassa etsimässä vastalapioituja kumpuja. Ajuri kaivoi tunnelin sinne missä arveli pään olevan, ja minä pujotauduin käsivarsia ja hartioita myöten kuoppaan, kylmään multa, ja tökin raudalla, kunnes sain murrettua arkkulaudat. Sitteen tunnustelin sormin, kunnes vastassa oli hiuksia tai hampaita, ja pujotin silmukan pään yli. Ruumiit piti kiskoa sieltä kahteen pekkaan.

»On se silti helpompaa kuin kaivaa ne ylös», ajuri järkeili.

Joskus kumpu sortui, ja joskus ruumis jäi jumiin ja jouduimme jättämään sen sinne puoliksi ylös kaivettuna; joskus siellä oli naisia ja joskus lapsiakin, eikä hautausmaan multaa saanut pois vaat-teista, keittipä niitä pesulan padassa vaikka kuinka.

Kerran löysimme samasta arkusta kaksi ihmistä kasvokkain, aivan kuin he olisivat nukahtaneet sinne yhdessä. Kerran, kun työnsin käteni arkkuun, vastassa oli vain periksi antavaa multaa ja kostea samettityyny. »Joku on ehtinyt ensin», sanoin. »Se on tyhjä.»

Kerran, kun olin murtanut laudat, tunnustellut sormillani vainajan karkeaa tukkaa ja ihoa ja alkanut pujottaa köyttä leukaluun harjanteen yli, jostain pimeästä ilmaantuneet sormet tarrasivat ranteestani. Kuivat, teräväkärkiset sormet. Kavahdin, ja suuhuni lentänyt multa vierähti alas kurkustani. Potkin, mutta sormien ote piti, kunnes luulin katoavani aukkoon. »Ei, en minä enää pysty», nyyhkytin jälkeensä – mutta kyllä minä näköjään pystyin vielä ranne murtuneena ja hartia nyrjähtäneenäkin.

Kerran joku tosi iso äijä jäi nalkkiin ollessaan jo puoliksi ulkona arkusta. Istuin mullassa miehen kalpea käsivarsi polvilani, kunnes ajuri ojensi sahan. Kannoin juuttikankaisen hihan peittämää käsivartta keskikaupungille asti, kuin kinkkua olallani. Muutaman päivän kuluttua illalla näin saman repeytyneen hihan yksikäteisellä jättiläisellä, joka seiso i hievahtamatta väkijoukossa kalatorilla. Mies oli kalpea ja paksu ja hymyili minulle ujosti, aivan kuin olisimme vanhoja ystäviä. Hän hivuttautui tyhjää hihaansa halaten lähemmäs, kunnes seiso vieressäni. Outoa sanoa näin, mutta tunsin lievää kihelmöintiä ja tiesin, että mies oli kietonut aavekätensä harteilleni. Silloin aistin ensi kertaa sen oudon tunteen ympärilläni – sen täyttymyksen tarpeen. Mies huokasi alakuloisesti. Aivan kuin olisimme puhelleet jo hyvän aikaa. »Varjelkoon», hän sanoi. »Varjelkoon, että osaakin olla nälkä. Nyt maistuisi turskapiiras. Eikö sinullekin, pikkumies?»

»Haista paska», minä sanoin ja pakenin.

Lopulta lakkasin kyllä vilkuilemasta olkani yli, vieläkö miestä näkyisi – mutta se tunne, outo tarve, pysyi. Vielä vuorokausia jälkeensä heräsin tuon nälän kurimukseen ja makasin pimeässä sydän korvissa jyskyttäen ja suu kuolassa. Tuntui kuin jokin

kalvaisi sisälläni. Se nälkä ei kyltynyt tavallisista annoksista. Ruoka-aikaan ajuri laski syömäni lusikalliset. »Hittolainen, nyt riittää», hän sanoi. Mutta ei riittänyt – ja se, mistä hän minua sätti, oli vasta puoli totuutta. Hän ei nähnyt, miten hamusin hedelmä-rattailta pudonneita omenia tai varastin sämpylöitä, kun sekatarakauppias kääntyi selin. Eikä hän ollut paikalla, kun leipomon tyttö tuli kadulla vastaan käsivarrellaan niin valtava kori, että se veti selkää kieroon, ja huuteli: *kalapiiraita, kalapiiraita*. Aina kun joku pysäytti tytön, hän kohotti ruudullista liinaa, ja sen alta paljastui keko taikinanyyttejä. *Haluatko kalapiiraan?* hän kysyi kuin tietäen, mikä puute minua kalvoi. Hotkin selkä kyyryssä kujalla viisi kokonaista piirasta pyykkäreiden huudellessa toisilleen yläpuolellani, ja syödessä tarve vain kasvoi, kunnes paisui yli äyräiden ja katosi.

Tunsin sen uudestaan vasta vuosia sen jälkeen kun jäimme kiinni. Vasta pakkotyölaitoksen jälkeen, vasta kun tuomari oli lukenut tuomion ja passittanut ajurin ylävirralle ja minut kuuden tai seitsemän muun pojan kanssa länteen eräälle pääteasemalle kädessäni paperit, joissa luki vain: LURIE.

Olimme junassa viikon, ohitimme maatiloja, keltaisia peltoja ja harmailla mäennyppyöillä savuavia mökkejä, maisema jatkui samanlaisena aina sinne asti, missä Missouri madaltui liejukoksi. Kaupunki oli vain kaistale karjapihoja ja taloja. Ympäröivillä kukkuloilla tökötti puunkantoja. Tietä kyntivät rattaat, joiden kuormana oli jyhkeitä oksia.

Meidät vietiin karjalta ja sahanpurulta haisevalle kaupungintalolle ja nostettiin puulavalle. Yksi toisensa jälkeen muut pojat kutsuttiin sieltä alas pimeään. Vanha mies, joka nosti kätensä pystyyn ottaakseen minut, oli nimeltään Saurelle. Hänellä oli suttuiset korvat ja ontuva askel ja hän piti puotia, jossa myytiin kuivatavaraa ja viskiä. Yläkerran huoneet olivat aina täpötäynnä, joka

iikka matkalla länteen. Saurellen muina palkollisina olivat Mattien veljekset: Hobb ja Donovan Michael. Hobb oli vasta penska, ehkä neljän tai viiden vanha, ja niin äksy, että aikuiset miehetkin tutisivat. Hän oli myös pitkäkyntinen – pystyi varastamaan mitä tahansa keneltä tahansa ja teki sen aika röyhkeästi. Saurelle ei uskaltanut kajota häneen sormellakaan pelätessään Donovania, joka oli suunnilleen kaksitoista vuotta vanhempi, jo aikamies, roteva ja punatukkainen, kuontalo kuin ketulla. Donovan hoiti yleensä uusia partahaivemiaan, joista Hobb ja minä piikittelimme häntä armottomasti. Sunnuntai-iltapäivisin hän livahti ulos voidakseen murjoa nyrkkikisassa osavaltion eri kolkilta tulevilta haastajiltaan nenät lyttyyn. Vähät siitä, mitä vahinkoa se aiheutti omalle naamataululle; seuraavana aamuna hän oli palannut: keitti kahvia ja hymyili jäykästi. Kun ukko pieksi minut laskettuani kolikot väärin, Donovan antoi minulle lihanpalansa, jotta voisin viillennellä sillä rusikoitua silmäni; Donovan kurssi minut kasaan, jos pihatappelussa kävi huonosti, ja Donovan sanoi: »Tuli mitä tuli, Lurie, älä ikinä anna kenenkään kajota itseesi.»

Kaksi vuotta asuimme yhteisessä ullakkohuoneessa. Jynssäsimme lattiaita ja hoitelimme faronpeluupaikkaa. Kuskasimme rahtitavaraa ja keitimme teetä, jolla Saurellen vesi sameni viskiksi. Naureskelimme yhdessä harmaat talvet, etsiskelimme huusiin lähteneitä kortteerilaisia, jotka olivat tuupertuneet hankeen. Jos joku meistä sairastui kuumeseen, kohta kaksi muutakin sai saman taudin ja toipui taas: ylös, alas, kuin rappurallia. Vuoden 1853 kesällä Donovan ja minä toivuimme lavantaudista, mutta Hobb ei. Saurellen ukko oli sen verran säällinen, että maksoi hänen arkkunsa, niin ettemme joutuneet nikkaroimaan sitä itse.

Hobb ilmaantui takaisin vasta muutaman kuukauden päästä. Hän tuli aina äänettömästi ja ennalta varoittamatta. Näköjään kuolema oli vienyt häneltä äänen, mutta ei näpistelyn himoa. Kun heräsin jostain valveunesta ja kierähdin ympäri, Hobbin

pieni käsi oli jo harteillani ja tyynyllä oli aina jotain rompetta: neula, sormustin, pieni kaukoputki. Kun jouduin häntä riivaavan tarpeen valtaan, se veti myös minua samanlaisten esineiden puoleen. Seisoin tiskin ääressä, kun joku naismatkustaja korjasi silmälasiensa asentoa voidakseen tutkia tavaroitamme tarkemmin, ja sormiani särki. Nyt Donovan kävi nyrkkeilyottelunsa loputtoman, sokaisevan raivon vallassa. En tiennyt, miten kertoisin hänelle, että hänen pikkuveljensä laskeutui pimeässä jalkopäähän patjalleni. Tai miten selittäisin järkeenkäyvästi, miksi sänkyyni alle kasaantui sormuksia, silmälaseja, sormustimia ja patruunoita. »Varastin ne», valehtelin, kun Donovan löysi laatikon. »Hobbin puolesta.» Hän läimäytti minua ja piteli sitten päätäni, kunnes korvani lakkasivat soimasta. Veimme laatikon Hobbin haudalle, kaivoimme matalan kuopan ja kaadoimme kaikki varastetut tavarat sinne – Hobb oli siitä vimmoissaan, ja hänen tarpeensa valvotti minua öisin. En pannut sitä kovin pahakseni. Jos Hobbin kuolema oli tehnyt minusta hänen isonveljensä, niin toivottavasti se oli myös tehnyt minusta Donovanin pikkuveljen.

Aloin kerätä toista laatikollista. Tarve ei tuntunut hellittävän. Joskus annoin sille periksi ja kähvelsin kellon tai kirjan, eikä Hobbin riemulla ollut rajaa. Myöhemmin mietin, oliko hänen tarpeensa tarttunut samalla tavalla myös Donovanisiin. Sekö meitä kumpaakin kannusti ryöstelyyn? Aluksi rötöksemme johtuivat pitkästymisestä, olivat vain nimellisiä ryöstöjä. Putsasimme matkalaisia, jotka sattuivat kulkemaan keskiyöllä sen aukion poikki, missä kallistelimme yhdessä viskipulloa. Meillä oli yksi ainoa kuudestilaukeava, mutta sitä uhrimme eivät tienneet. Astuin Donovanin jäljessä esiin pensaikosta ja seisoin hänen takanaan, kun hän tähtäsi pyssynpiipulla lihavia huijareita ja solkottavia juoppoja ja silloin tällöin jotain hengenmiestä, joka yritti tehdä meistä jumalisia. Kohta meillä oli majatalon lattialankkujen alla

kätkössä kunnan saalis: kelloja, rahakukkaroita, papereita, jotka kai merkitsivät jollekulle jotakin. Hobb laskeutui sänkyyni laidalta penkomaan roinaa. Se oli kelpo tapa jatkaa yhdessäoloa.

Suunnilleen niihin aikoihin Donovan mottasi nyrkkeilyottelussa toista tappelijaa otsaan vähän liian lujaa. Kun poika nousi pystyyn, hänen puheensa oli pöpperöistä eikä hän pystynyt kohdistamaan katsettaan. Seriffi tuli paikalle kyselemään, oliko ottelu ollut rehti ja oliko Donovanilla ollut hanskoissaan jotain koviketta. Kun Donovan väitti, ettei hän ollut käyttänyt lainkaan hanskoja, vastauksena oli potku kylkiluihin ja kysymys, mitä voisimme tarjota, jotta seriffi ummistaisi silmänsä. Uhrauduin antamalla kätköstäni hopeakellon, mutta muutaman päivän kuluttua seriffi tuli uudestaan ja kysyi: »Mitä varten minun uuden kelloni taakse on kaiverrettu nimi 'Robert Jenkins'? Eikös hän ole se mies, joka ryöstettiin viime viikolla Landingin tiellä?»

Tällä kertaa Donovan mursi seriffin leuan.

Olimme pakosalla koko kesän, ennen kuin kuviamme alkoi näkyä ympäriinsä jaetuissa etsintäkuulutuksissa. Tiirailimme Bretonissa, Wallisissa ja suiston leireissä vastaan tulevia hiilipiirroksia, joissa oli meidän nimemme, ja nauroimme yhdennäköisyyden puutteelle. »Mitä tässä enää piileksimään», Donovan sanoi. Niinpä, kun hyökkäsimme seuraavan kerran postivaunujen kimppuun, hän ilmoitti, että olimme Mattien koplalla. »Toistapa se perässä», hän sanoi ajurille, ja tämä mumisi sen pyssynpiippu suussaan.

Seuraavassa ilmoituksessa palkkio oli tuplattu.

Piileskelimme jonkun pyykkärin navetanvintillä. Nainen oli vähän rakastunut Donovaniiin ja kutsui meitä muiden seurassa herrasmiehiksi, kunnes naapurit lämpenivät ajatukselle, että olimme siellä. Saimme muutaman kerran kutsuja illalliselle. Kiertelimme hatuttomina ja ymmällämme ventovieraiden keittiöissä. Ruokapöydässä pidimme uteliaasti hymyileviä, valkopitsisiä

talon tyttäriä kiinni kädestä ja mumisimme kiitoksemme Jumalan suomasta armosta ja yltäkylläisyydestä. Jostain syystä kukaan ei antanut meitä ilmi. »Kukapa olisi uskonut», kaikki sanoivat, »että Peytonin piirikunnalla on onni piilotella poikia, jotka tahottavat näyttää liittovaltion sakille, mitä Arkansasissa ajatellaan pohjoisen laista?»

Sen jälkeen lyöttäydyimme yhteen Mattieiden kaukaisten sukulaisten, Avery ja Mathers Bennettin kanssa: he olivat tylsiä tallukoita, Tennesseeen poikia. Heillä oli enemmän lihasvoimaa kuin älyä, mutta Donovan järkeili, että kaksi Mattieta tuskin muodosti vielä koplaa. Neljästään pystyisimme ryöstämään jonkin väliaseman. Ehkä jopa hevoskaravaanin – ja niin me teimmekin, kävimme vaunujen kimppuun pimeässä, niin että huutojen leiskahdukset halkoivat yötä.

Ryöstäessämme yhtenä yönä Fordhamissa postivaunut väisimme umpimähkään ammutun luodin, kun joku tyhmänrohkea newyorkilaispoika laukaisi pistoolinsa. Toisella yrityksellä luoti nirhaisi Donovanin olkapäätä. Ennen kuin tajusinkaan, olin tarttunut poikaa tukasta ja kiskonut hänet ulos vaunuista, eivätkä muut edes yrittäneet estellä. Sitä sanottiin kahden piirikunnan lehdissä »raakalaismaiseksi teoksi». Niin kai se olikin, vaikka tuskin muistan siitä muuta kuin että pyyhin jälkeensä saappaani ja ihmettelin, milloin olin alkanut potkia.

Seuraavassa ilmoituksessa luki:

Etsintäkuulutettu:

Mattien kopla

Ottakaa yhteyttä seriffi John Bergeriin Peytonin piirikuntaan.

»No hitto viekään», Donovan sanoi peittelemättä ylpeyttään. »Nyt sinä järjestit seriffit meidän peräämme. Tätä kannattaa juhlia.»

Sydäntäni kivisti, mutta juhlimme silti. Kunniaksemme sytytetyllä nuotiolla katsoin jotain tummatukkaista tyttöä silmiin, hänen nimensä ei nyt tule mieleen – jos edes tiesin sitä.

Mutta tyttö tunsu minun nimeni. Kuultuaan sen myöhemmin navetanvintillä hän kapsahti pystyyn sylistäni. »Olet se turkkilainen, joka ratsastaa Donovan Mattien porukassa.»

»En minä mikään turkkilainen ole.»

»Puhutaan, ettei se newyorkilaispoika, jonka pieksit, selviä ehkä hengissä.»

»Vai poika?» minä sanoin. »Mies se oli. Puku päällä.»

Sillä, että Donovan oli minun veljeni, että hän oli pelastanut henkeni suunnilleen joka päivä siitä asti, kun oli kallistanut hatuani sivuun ja tutkaillut minua räpäpäättä astuttuani ensi kerran ovesta sisään, ei tuntunut olevan tytölle mitään väliä. Hän kapusi alas ylisiltä, ja puolet yöstä kärvistelin yksinäni pelon kourissa kaivaten Hobbia lähes sietämättömän kovasti.

Myöhemmin sillä viikolla Donovan vei koko lössin kaupunkiin katsomaan, kun seriffi Bergerin etsintäpartio nousi ratsaille ja lähti jahtaamaan meitä. Jo silloin seriffi näytti ikävuosiaan vanhemmalta, otsa oli kuin kynnöspelto. Paljas ylähuuli oli kolme astetta vaa-leampi kuin muut kasvot, ja siitä, miten hän piti kättä suunsa edessä, näki että viiksien pois ajaminen kadutti häntä. Donovan, minä ja Bennettin veljekset painuimme joukon perälle ja taputimme seriffin puheelle, jossa hän tuomitsi lainsuojattomien hyysäämisen.

»Eivät he mitään kunnan poikia ole», puheen ydin kuului. »Konnia kaikki. Hemmetin raakaa sakkia. On väärin piilotella heitä. Mieltikääpä, antaisitteko heille leipää ja turvapaikan, jos omalle lapsellenne tehtäisiin niin kuin sille newyorkilaispojalle: jokainen kylkiluu poikki, toinen silmä tohjona ja hampaat potkaistu kurkkuun.»

Muistan että pohdin, mitä sen newyorkilaispojan tarve olisi, jos hän sattuisi kuolemaan ja löytäisi minut. Sitoisiko hän minut

suruun kaikesta mitä ei ollut ehtinyt eläessään tehdä? Vai vainoaisiko hän minua, kunnes antautuisin seriffille? Vai kostaisiko hän kuolemansa syöksemällä minutkin kuolemaan?

Seriffi Berger vain tuijotti auringosta punoittavia kasvojamme. Ainakin puolet porukasta tunsi meidät ulkonäöltä, mutta hiljaisuuden rikkoi Lewis Riffles, tyhmä myllärin poika. »Onko teillä varmasti kunnan kuvat Mattien koplasta? Oletteko varma niiden poikien pituudesta ja painosta? Eivätkö ne voisi olla keitä tahansa? Olla vaikka parhaillaan täällä meidän joukossamme?»

Lewis Riffles hymyili koko ajan ja kävi joka tavulla yhä reteämäksi, kunnes siellä pyrskittiin niin että nauru kaikui aukion laidalta laidalle.

Seriffi tuijotti maahan lankeavaa varjoaan ja vastasi väsyneesti: »Joo, kyllä meillä kunnan kuvat on. Joo, kai he voisivat olla parasta aikaa täällä meidän joukossamme.» Saatuaan tarpeekseen hän laskeutui portaita myöten alas, tarttui Lewis Rifflesia korvasta ja veti tämän polvilleen. »Hyvä on, hyvä on», Lewis hoki, mutta jokainen näki, että se oli liian myöhäistä, hänen korvansa puristui seriffin näpeissä verettömäksi nystyksi. Äkkiä hän alkoi kiljua ja sätkiä, ja koko korvalehti repesi kaikkien nähden irti yhtenä pitkänä siivuna ja sen mukana pala punaista pulisonkia. Seriffi seiso i Lewis-paran vieressä, ja tämä lojui maassa kasvotusten korvanrepaleidensa kanssa, ne olivat jauhomaisen tomun peitossa kuin valmiit paistettaviksi. Berger sanoi: »Näin minä teen ja vielä pahempaakin jokaiselle, joka asettuu minun ja niiden Mattien koplaan kuuluvien elukoiden väliin.»

Koko sen vuoden hän yrittikin saada meidät kiikkiin tekemällä väijytyksen toisensa perään, ikään kuin ei tietäisi, että koko piirikunta kantoi hänelle kaunaa sen korvattoman, murtuneen Rifflesin pojan vuoksi. Ihmiset piilottivat meidät kanaloihin ja kellareihin. He esittelivät meidät sukulaisikseen. Aina kun onnisuimme taas pääsemään pakoon, ajattelin, että se oli jotenkin

Hobbin ansiota, että hän piti meistä huolta sieltä käsin, missä sitten olikin silloin kun ei nipistellyt sormenpäitani. Jokainen päivä oli melkoinen ihme; pikkuveljemme halusi vain, että saisimme kodin ja vakaat olot.

Mutta viimein koitti ilta, jolloin Donovanin sisu kuohahti kunnolla yli äyräiden ja ryöstämämme Butterfieldin postivaunut täyttyivät hetkeksi ukkosen räiskeestä ja hänen kuudestilaukeavansa sinisistä välähdyksistä. Siinä sekamelskassa ilmoille puhkesi parاهدus, joka seurasi meitä koko matkan takaisin kaupunkiin.

Outoa, miten sitä voi vuosia tanssahdella tietylle rajalle ja takaisin – mutta kun tuon rajan on kerran ylittänyt, sitä on tykänään ja lopullisesti toisella puolella. Arkansasissa selviää kaikenlaisesta, mutta ei siitä, että posauttaa rauhantuomarilta aivot hänen pienen tyttärensä syliin. Sen harha-askeleen vuoksi ladon oven liimattiin ilmoitus:

Etsintäkuulutettu
newyorkilaisen James Pearsonin
&
kunnioitetun rauhantuomarin,
arkansasilaisen Colin Phillipsin murhasta:
Donovan Michael Mattie Missouriista
&
hänen pieni, karvainen levanttilaisensa

»Voihan paska», Donovan sanoi. »Se newyorkilaispoika otti ja kuoli!»

Minua pelotti enemmän kuin sitten haudanryöstöaikojeni.
»Miksi siinä puhutaan meikäläisen ulkonäöstä noin?»

»Siksi että tuollainen outo pieni apina pistää helpoiten silmään.» Ja sen sanoi Mathers Bennett, joka itse oli ollut syntymästään saakka kuin kiersilmäinen porkkana. »Eiköhän me

luovuta sinusta, Lurie. Meidät on helvetin helppo erottaa, jos kuljet kintereillämme.»

Ei tule kuuloonkaan, Donovan sanoi. Illalla hän ajoi hiukseni pois, niin että olin kalju kuin kalkkarokäärme. Olin kuin joku niistä hulluista, joita jesuiitat kuljettelivat ympäriinsä.

»Etpä ainakaan näytä miltään karvaiselta levanttilaiselta», Donovan sanoi.

Ratsastimme vuoriseudulle. Hajaannuimme, jotta jälkemme sumenisivat, ja nukuimme katkonaisesti ojissa. Mustat puut narisivat ja vaikeroivat pään päällä. Joskus emme nähneet toisiamme päiväkausiin. Joskus Bergerin miehet pääsivät lähelle ja metsä täyttyi heidän soihtujensa punaisesta kajosta.

No, sitten Mathers sairastui eräässä Greybankin ilotalossa punatautiin. Tyhjensimme taskumme ja lahjoimme porttolan emännän pitämään hänet piilossa siihen asti kun hän parani, mutta vajaan kahden vuorokauden kuluttua nainen luovutti hänet seriffille. Mathers tietysti hirtettiin ilman oikeudenkäyntiä, suoraan paikan päällä Greybankissa. Kuulimme siitä Druryssa joltain lehtimieheltä, ja tämä kertoi Mathersin viimeisistä sanoista – kuolevan rukouksesta – ja siitä, miten hän jääräpäisesti kieltäytyi ilmiantamasta rikostovereitaan. »Olen uskollinen kaveri», hän tolkutti. »Ja Mattiet ovat verisukulaisiani. Mutta luoja nähköön, niiden porukassa ratsastaa raaka pieni turkkilainen tappaja, joka ajoi äskettäin päänsä kaljuksi, jotta välttyisi lain kouralta. Se kulkee nimellä Lurie, ja vaikka sen newyorkilaissällin hengiltä potkiminen oli osapuulleen sen ainut kelvollinen teko, niin ei se kyllä mikään Mattie ole. Amen.»

Kun Donovan kuuli sen, veri kaikkosi hänen kasvoiltaan. Hän pyysi, että panisin heti paikalla hatun päähäni. »Kuule, ei se kyllä paljon erehtynyt siinä, mitä sinusta sanoi.»

»Kuinka niin?» kysyin epätoivoissani. Luulin, että hän aikoi ilmoittaa, etten minä ollut Mattie.

»No, sinähän olet raaka pieni turkkilaistappaja. Ja pääsi on ajettu kaljuksi.»

Texarkanen yläpuolisilla vihreillä kukkuloilla Berger tuli lähelle. Hänellä oli ajokoiria ja tiukan paikan tullen tarkka sihti, joka melkein pudotti minut satulasta. Donovan pesi pimeässä mudan olkapäästäni niin hyvin kuin pystyi ja ompeli haavan, mutta yhtä kaikki minulle nousi kuume. Hän laski minut johonkin ojaan, peitteli satulahuovalla ja latoi viereeni nuotiossa kuumennettuja kiviä. »Jumaliste», hän toisteli outo, etäinen hymynpoikanen suupielissään, »ethän sinä nyt voi kuolla näkemättä edes merta.»

Olipa oudosti sanottu. Sinnekö tässä oli matkattu koko ajan? Ja sekö minua eteenpäin ajava tarve oli – meren näkeminen? En osannut sanoa. Entä siirtyisikö se tarve Donovaniiin, jos minä astuisin yöhön? Yksistään tuon ajatuksen voimalla onnistuin sinnittelemään melkein aamuun. Mutta en ihan. Sillä kun tulin tolkkuihini, Donovan oli poissa. Ensin luulin sen tarkoittavan, että olin siirtynyt rajan taa – ja muistan ajatelleeni, etten minä, hitto soikoon, kaivannut oikeastaan yhtään mitään, en nyt ainakaan merta, oli sekin ajatus.

Mutta sitten löysin leivän ja veden, jotka Donovan oli minulle jättänyt, ja tajusin, että hän oli ratsastanut tiehensä. Toivoin, että aiempi ajatukseni olisi ollut totta: että olisin ollut hengen, ennen kuin hän jätti minut. Jäljet mudassa kertoivat, mistä minun ja Hobbin velipoika oli ratsastanut vaivihkaa matkoihinsa. Muistona hänestä oli vain leivän kanttty, vanha kenttäpullo ja oma pelkoni.

Ensimmäisen kerran täytin kenttäpullon Iron Springsissä ja etsin häntä sieltä. Etsin häntä myös Greenwoodista. Mutta joutavaa totuuden kiertelyähän se oli, kun en kertonut hänen todellisia tuntomerkkejään vaan kuvailin häntä yhdellä tavalla siellä, toisella täällä, jotta kukaan ei vain tunnistaisi minua ja osaisi yhdistää

meitä toisiimme. Nukuin kujilla. Söin kirkoissa, missä papit haittelivat sieluni koko vakaumuksensa palavalla voimalla, ikään kuin tietäisivät, että kannoin mukanani, yhdessä omien syntieni kanssa, Hobbia, sitä pikku varasta, ja halusivat napata meidät molemmat Jumalan haltuun.

Kun istuskelin kerran jossain majatalossa Miza Ridgessä, seriffi Berger laahusti sisään kahdeksan miehen kanssa ja istahti tuoliin, joka narahti kuin lainaten äänensä kaikille hänen säryilleen. Se viekas vanha susi katsoi joka ainoaa paikalla olijaa silmiin, tillitti meikäläistä niin pitkään, että tiesin hänen pohtivan, miksi näytin niin tutulta. Mistä yhteydestä hän minut tunsi? Odotin, kunnes tanssilattialla tuli tungosta, ja livahdin takaovesta ulos. Aamulla olin taas matkalla etelään.

Pyrin pysyttelemään liikkeellä, kunnes kaikki etsintäkuulutettujen naamat näyttivät vierailta. Rannikolla silmiäni eteen levittäytyi himmeine valontujuineen kalastajakaupunki toisensa perään. Koisin veneissä aaltojen viskeltävänä ja mietin, kumpi olisi pahempaa: ajelehtia airottomana aallonmurttajan toiselle puolelle vai herätä siihen, että seriffi Berger seisoi vieressä. Matagordan eteläpuolelle päästyäni jokiproomut tarjosivat vakaamman majapaikan. Mutta laivanruumien kukkuraiset varastot houkuttelivat Hobbia. Häntä kalvava tarve vain paheni. Hän himoitsi koukkua ja kulkusia ja merimiesten onnenamuletteja. Hän sulki kourani kolikoiden ja saapassolkien ympärille. Aina kun vaihdoin hänen helynsä ateriaan, hänen sisunsa kiehahti. Vaikka takintaskuni olivat pullollaan kilisevää tavaraa, hänen mielestään olimme tyhjätaskuja.

Matkani jatkui merenlahtia myötäillen etelään. Ehkä viikot olisivat vierineet vastakin niin, ehkä olisin kohdannut matalikoilla kalastelevaa resuista väkeä, kulkenut mustaa sadevettä ryöpyttävissä uusissa tuulenpuuskissa, ellen olisi, muistaakseni vuoden 1856 keväällä, kiivennyt hehkuvan auringonlaskun kajossa

köysitikkaita myöten Indianolan laivalaiturin kupeelle kiinnitettyyn narisevaan, täystakiloituun purjealukseen, jossa oli miekkakalan muotoinen kokka. Tuuli yltyi, ja aallokon yllä vihreänä kajastava viimeinenkin rantu kutistui. Siitä saakka olen miettinyt, muistanko kaiken niin selvästi siksi, että minä jotenkin aavistin sen olevan muistamisen arvoista, vai ovatko nämä välivuodet vain silanneet muistoni sallimuksen hohteella.

Mene ja tiedä, mutta nähdessään kannen olevan autio Hobb sai minut koukkuunsa. Etsiskelin makuupusseista ja satulalaukuista jotain, millä saisin hänet hiljenemään. Hän ei huolinnut outoa kahvikuppia, joka käteeni osui ensimmäiseksi, eikä hopeisia kuolaimia. Ei: hän halusi syvänvedensinisen lasihelmen, johon oli maalattu päätäpyörreitä, loittonevia ympyröitä, helmen, jonka otin pienestä repusta ja tunnistin heti silmäksi, hyvin samanlaiseksi kuin *nazar*, joka isälläni oli ollut taskussaan. Annoin Hobbin pitää sen. Kiertelin kannella. Täytin kenttäpullon vesitynnyreiden luona. Lähelle ahteria oli pystytetty tökerö karjasuoja, ja varmistettuani, ettei minua nähty, pujahdin sisään ajatellen, että voisin ehkä majailla aamuun asti siellä.

Ja kun kompuroin – mitään näkemättä ja yhtäkkiä järjettömän peloissani – usvan keskeltä hönkivään löyhkään, mitäpä muuta löysinkään kuin sinut?

Karun lumoava Vedetön maa on rakkaudentunnustus myyttiselle Amerikan lännelle.

Kuivuuden korventama Arizonan territorio vuonna 1893. Kaksi poikkeuksellista ihmistä, joiden kohtalot kietoutuvat yhteen yllättävällä tavalla.

Nora on sinnikäs rajaseudun nainen, jonka mies on kadonnut vedenhakumatkalla. Nora taistelee aikaa – ja janoa – vastaan odottaessaan miestänsä kotiin. Kaiken lisäksi hänen nuorin poikansa on vakuuttunut, että talon ympärillä liikuskelee peto.

Juuriltaan turkkilainen Lurie, antisankari ja kamelilla kulkeva lainsuojaton, on pakomatalla. Paetessaan seriffiä hän löytää uusia ystäviä, kenties myös itsensä. Häntä piinaavat kuolleiden täyttymättömät tarpeet ja elämänjano. Kaikki janoavat jotakin.

Obreht uudistaa lännärigenreä omakseen: yhtä aikaa hulvattomaksi, runolliseksi ja rajun raastavaksi tarinaksi, johon osallistuu joukko omapäisiä hahmoja tuonpuoleisesta.

»Synnynnäinen tarinankertoja.»

– **Daily Telegraph**

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-39108-2